

15. Реєнт О.П. Україна між світовими війнами (1914-1939): Події: Люди: Документи: Нариси історії. – К., 2004. – 265 с.
16. Реєнт О.П., Андрусишин Б.І. З'їзд поневолених народів. – К., 1994. – 71 с.
17. Славінський М.А. Заховаю в серці України: Поезія, публіцистика, спогади. – К., 2002. – 416.
18. Солдатенко В.Ф. Українська революція : Історичний нарис. – К., 1999. – 975 с.
19. Съезд народов // Киевская Мысль. – 12 сентября. – 1917.
20. Съезд народов // Киевская Мысль. Утренний выпуск. – 10 сентября. – 1917.
21. Съезд национальных представителей // Киевлянин, 10 сентября. – 1917.
22. Там же.
23. Українська революція і державність (1917-1920 рр.). – К., 1998. – 247 с.
24. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. 4 березня – 9 грудня 1917 року. Т. 1.– К., 1996. – 589 с.
25. Христю П. Українська революція. Розвідки і матеріали. Замітки і матеріали до історії української революції 1917-1920. Книга друга. – Нью – Йорк 1969. – Т. 2. – 204 с.
26. ЦДАВО України. – Ф. 1115. – Оп.1, – Спр.7.
27. Центральна Рада. Документи і матеріали. 4 березня – 9 грудня 1917 року. Т. 1.– К., 1996.
28. Шелухін С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів. – Прага 1936. – 248 с.

Очертяный В.В. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЗИЦИЯ Н.А. СЛАВИНСКОГО НА СЪЕЗДЕ НАРОДОВ РОССИИ 8-15 СЕНТЯБРЯ 1917 Г.

В предлагаемой статье исследуется общественно-политическая деятельность М.А. Славинского (1868-1945) выдающегося украинского историка, этнолога, литератора, переводчика, публициста, поэта и дипломата.

Ключевые слова: съезд, автономизм, федерализация, национальный вопрос.

Ocheretyanuy V.V. SOCIAL AND POLITICAL ACTIVITY OF THE SLAVYNSKIY M. ON RUSSIA NATION CONGRESS 8-15 SEPTEMBER 1917

Social and political activity of the Slavynskiy M.(1868-1945) prominent Ukrainian historian, ethnologist, man of letters, translator, publicist, poet and diplomat, is explored in the offered article.

Key words: congress, autonomism, federalization, national question

УДК 94(437=161.2) «19181938»:327.17

Т.В. Піковська

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ПРОГРАМАХ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ПЕРШОЇ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918 – 1938 РР.)

Стаття присвячена дослідженню національного питання в програмах українських політичних партій Першої Чехословацької республіки. Завдяки входженню Закарпаття до складу ЧСР з'явилась можливість для розвитку українського суспільно-політичного руху. Зокрема, для створення і діяльності українських політичних партій. Одним із головних пунктів їхніх програм було вирішення національного питання, вивчення якого є важливим як для розуміння історії ЧСР, так і для дослідження українського національного руху у міжвоєнний період.

Ключові слова: Національне питання, українські політичні партії, Перша Чехословацька республіка, мовне питання, Підкарпатська Русь, політична програма, поліетнічна держава, автономія.

Приєднання Закарпаття до Чехословаччини відбулось унаслідок збігу низки обставин, насамперед міжнародних. Питання про те, наскільки політично виправданим було це рішення, й досі викликає суперечки серед істориків. Але беззаперечним є той факт, що перебування у складі однієї з найдемократичніших за своїм устроєм країн Європи створило для Закарпаття нові умови для суспільно-політичного та культурного розвитку.

Завдяки цим обставинам з'явилися можливості для розвитку українського суспільно-політичного руху, зокрема для створення і діяльності українських політичних партій. При цьому варто зазначити, що українські політичні партії Закарпаття діяли в багатонаціональній державі, що постала на уламках поліетнічної Австро-Угорщини. Одним з головних пунктів

.....

програм кожної з політичних партій, в тому числі і українських, було вирішення однієї з головних проблем новоствореної держави – національного питання. Його вивчення є важливим як для розуміння історії Першої Чехословацької республіки, так і для дослідження українського національно-визвольного руху в міжвоєнний період.

Враховуючи вищезазначене, метою статті є дослідження особливостей висвітлення національного питання в програмах українських політичних партій Закарпаття.

Вивченням проблеми українських політичних партій Закарпаття займалися як українські вчені (М.Токар [1], с. Віднянський [2], М.Болдижар [3]), так і чеські історики (М.Барновський [4], П.Сворц [5]), а також дослідники з діаспори (І.Поп [6,7], П.Магочі [8]). У працях зазначених дослідників здійснюється спроба комплексно дослідити діяльність політичних партій на Закарпатті. Значна увага приділяється боротьбі партій за здобуття автономії краю.

Варто проаналізувати умови, в яких відбувалось формування українського суспільно-політичного руху на Закарпатті в цей період. Тогочасне підкарпатське суспільство характеризувалось великою національною та релігійною строкатістю населення. Процес національного самоусвідомлення не був завершений, ідеї, які відстоювали політичні партії мали як місцеві корені, так і закордонні. Політичні ідеї проникали значною мірою завдяки посередництву еміграції. В умовах демократії ці обставини призвели до того, що кількість політичних партій на кількість населення була значно більшою, ніж в інших частинах республіки. Ніколи до цього у Закарпатті не було такої великої кількості політичних партій, як в часи Першої ЧСР. У 1922 р. їх було 18, а через два роки – вже 30 [4, р.84].

Значна кількість партій не була специфічним явищем Підкарпатської Русі, про Чехословацьку республіку сучасники говорили, як про республіку партій [4, р. 85; 9, с. 5]. Головна відмінність цього регіону полягала в тому, що в Чехії та Словаччині коріння більшості політичних партій сягало до другої половини або кінця XIX ст., а на Підкарпатській Русі цей процес сягнув аж до 1918 р. Не дивно, що ідеологія політичних партій для місцевого населення була чимось новим, часто принесеним з інших країн, партійні кадри були не підготовлені, а суспільство, в минулому аполітичне, лише поступово звикало до політичного життя.

В таких умовах і розпочався процес становлення і розвитку політичних партій українського спрямування. Цей процес мав декілька етапів [1, с.168].

Перший етап припав на закінчення Першої світової війни і входження Закарпаття до складу Чехословаччини під назвою Підкарпатська Русь. Цей період характеризувався лояльним відношенням політичних партій до чехословацької влади. Так лідери однієї з найпотужніших українських партій – Руської хліборобської партії, А.Волошин і М.Брацайко, у своїх інтерв'ю американській газеті «День», неодноразово заявляли, що приєднання до Чехословацької республіки є найкращим вирішенням «закарпатської проблеми» [10, с.107]. Однак ставлення до Закарпаття чехословацької влади, яка не бажала поводити активне реформування суспільно-політичного життя в краї, змушувало українські політичні сили змінювати свою тактику і все гостріше вимагати виконання центром своїх зобов'язань.

Другий етап – це середина 20-х – осінь 1938 рр. Це був період важкої боротьби за виживання в багатопартійній політичній системі, структуровано-організаційного посилення організацій і висунення ними більш конкретних цілей. На цьому історичному відрізку викристалізовується національний елемент партійних організацій [1, с.169] Варто зазначити, що процес утворення партій на Підкарпатській Русі проходив двома шляхами: розширення впливу чехословацьких партій на цій території і виникнення регіональних партій за національним, релігійним, становим та іншим принципом [4, р.85]. Спочатку загальнодержавні партії сприймали місцеві гостро негативно. По-перше, через конкуренцію, по-друге через страх націоналізму та іредентизму. Саме на другому етапі розпочинається процес пошуку шляхів співпраці між цими групами партій, яка, щоправда, зазвичай носила суто передвиборчий характер.

Третій етап (осінь 1938 – весна 1939 років) співпав з еволюцією партійної організації у державний інститут політичної системи та його ліквідація. Саме на третьому етапі розвитку політична активність партій українського спрямування досягла своєї вершини і показала свою структурно-організаційну і політичну спроможність з'єднати партійні сили і очолити партійне керівництво.

Одним із важливих моментів становлення партійно-організаційної структури проукраїнського спрямування в Підкарпатській Русі на початку 20-х років полягав у об'єднанні

українських політичних сил навколо товариства «Просвіта», яке було створене в Ужгороді 8 березня 1920 р. [11, с. 185]. Хоча головним завданням були проголошено культурний та економічний розвиток підкарпатського суспільства [7, с.135 1, с.170], товариство зуміло об'єднати у своїх лавах найбільш свідомих представників інтелігенції краю. Саме серед просвітян виникла думка заснувати автономну політичну партію, яка б стала виразником і захисником їхніх політичних прав і свобод. Така партія була створена 15 липня 1920 р. в Ужгороді, вона отримала назву Руської Хліборобської (Земледільської) Партії (РХ(З)П) [1, с. 171; 6, р.312; 7, с.332]. Безпосередніми ініціаторами її створення стали А.Волошин, М.Бращайко, Ю.Бращайко, А.Штефан.

Вирішення національного питання і одне з головних завдань РХ(З)П її лідери вбачали у здобутті автономії для Підкарпатської Русі «від Попраду до Тиси» [1, с.172; 2, с.648; 5, р.248]. Крім того, проголошувалось прагнення до мирного співжиття різних національних меншин та віросповідань у краї, ліквідацію церковних податків і всіляких класових привілеїв; загальне рівне таємне та пряме виборче право і міське та сільське самоврядування; розвиток материнської руської (української) мови, яка повинна стати мовою шкіл та крайової адміністрації [5, с.648].

Відразу ж після утворення РХ(З)П розгорнула широку кампанію щодо пропаганди серед населення своїх програмних цілей. За один рік діяльності РХ(З)П було створено 64 її осередки у різних населених пунктах Підкарпатської Русі [1, с.178]. У відповідь на листи громадян, які надходили на адресу партії, її керівництво розробляло і надсилало до владних структур різноманітні меморандуми. Так, наприклад, у квітні 1921 р. прем'єр-міністру ЧСР було вручено Меморандум РХ(З)П, у якому йшлося про негайне встановлення кордонів Підкарпатської Русі як автономної одиниці, негайне проведення виборів до сейму, прийняття на службу тих урядників, які є корінними жителями Підкарпатської Русі [5, с.649].

Представники РХ(З)П взяли участь у розширеній нараді за участю п'ятнадцяти політичних партій різної політично-національної орієнтації, яка відбулась 22 березня 1922 р. [1, с. 182; 4, р. 85 7, р. 319]. Це була перша і остання в історії краю широкопредставницька партійна коаліція. Однак про утворення на її основі однієї партії мови не було. Головною проблемою цього зібрання крайові політики визначали наявність та поглиблення політичної кризи в краї й зажадали від празького уряду надання політичних прав Підкарпатській Русі через скликання автономного сейму за участю всіх політичних партій і встановлення правильних і остаточних кордонів краю [1, с.182]. Однак ні меморандуми, що надсилалися до столиці республіки, ні реакція Ліги Націй на невиконання своїх договірних зобов'язань Чехословаччиною не могли вплинути на стабілізацію політичної ситуації в регіоні.

У 1925 р. партія була перейменована у Християнську народну партію (ХНП), що стало наслідком перемоги клерикального крила партії над селянським [4, р.85]. Розуміючи, що український рух в цей період не мав достатньої популярності для здобуття перемоги на виборах, керівництво партії вирішило шукати союзників серед загальночеських партій. Такою політичною організацією стала Чеська Народна Партія (ЧНП). Вибір саме цієї партії був зумовлений тим, що вона спиралася на католицьке населення республіки і входила до числа сильних та впливових правих політичних організацій країни. Союз ЧНП і ХНП був суто передвиборчим, тому після 1925 р. ХНП діяла самостійно [10, с.119].

Сучасні історики відзначають, що РХ(З)П була єдиною автономною політичною організацією упродовж 1920 – 1924 років, яка дотримувалася української орієнтації [1, с. 186].

Підтримка українського руху спостерігалась і в колах деяких загальнодержавних партій, які розгорнули широку діяльність своїх філій на території Підкарпатської Русі. Передусім, до таких можна віднести Соціал-Демократичну партію Підкарпатської Русі (СДПР), або, як її ще називали, Руська Соціал-Демократична Партія. Її було створено 16 травня 1920 р., до складу керівництва увійшли Є.Пуза, Я.Остапчук, С.Клочурак та інші [7, р. 310].

Формально СДПР виникла як автономна партія, однак як за організацією, так і за стратегією була наближена до Чехословацької Соціал-Демократичної Партії (ЧСДП). Її належність до партій української орієнтації підтверджується її активною співпрацею з «Просвітою» та непримиримою боротьбою з русофілами [1, с. 187; 6, с.349].

У жовтні 1922 р. був скликаний II Конгрес СДПР, на якому було прийнято розширену програму. Поряд з економічними вона включала політичні питання, зокрема, вимоги широких автономних прав для Підкарпатської Русі [1, с.188].

Важче проходив процес становлення на позиції української орієнтації іншої політичної організації краю, яка офіційно називалася Закарпатський крайовий комітет Комуністичної партії Чехословаччини (крайком КПЧ).

Варто зазначити, що КПЧ тривалий час залишалась однією з найпопулярніших партій Підкарпатської Русі, про це свідчили результати виборів (див. Таблицю 1).

Таблиця 1. Результати виборів у Підкарпатській Русі в 1924 – 1935 рр. [4, р. 91]

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ	% голосів одержаних на Підкарпатській Русі			
	1924	1925	1929	1935
Аграрна	5,9	14,2	29,1	19,5
Комуністична	39,3	30,8	15,2	25,6
Соціально-демократична	8,1	7,4	8,6	9,5
Селянська народна	4,4	3,0	3,3	2,3
Чехословацька народна соціалістична	—	—	3,7	—
Трудова	7,8	6,3	—	3,6
Автономний землеробський союз	8,2	11,7	18,2	14,8
Чехословацька народно-демократична і Руська народна	1,0	1,3	—	9,3
Угорська народна	11,0	11,8	11,4	11,0
Сіоністська	7,0	8,0	6,3	—
Єврейська ортодоксальна	3,9	0,8	6,3	—
Інші невеликі партії	2,7	0,8	3,9	3,8

До чинників, які сприяли популяризації комуністичних ідей серед населення, належать: низький рівень політичної культури жителів краю, демократичність і багатопартійність державної системи, актуальність соціальних вимог у заново відродженому суспільстві [6, с. 215].

На початковому етапі своєї діяльності крайком КПЧ проголошує традиційні для комуністів гасла: вимоги негайної пролетарської революції, повалення «буржуазного» уряду Чехословаччини, конфіскації та ліквідації великих приватних землеволодінь, тісної співпраці з Радянським Союзом [1, с.190].

Переломним етапом діяльності комуністів на Закарпатті стає середина 20-х років. 6 вересня 1925 року в Мукачеві відбулась VI крайова конференція КПЧ, на якій особлива увага акцентувалася на культурно-національному аспекті, підкреслюючи етнічну єдність українського народу. Упродовж наступних двох років питання національної належності закарпатців до українського народу, їх мовна та культурна спільність стали пріоритетними у діяльності крайкому КПЧ [12, С.182].

Вони проголошують: «Ми є частина українського народу, говоримо тією самою мовою, що весь 40-мільйонний український народ» [1, с.196]. Вони безапеляційно заявили, що остаточно розв'язати національне питання зможе «лише радянський суспільний лад» [6, с. 215].

З цього часу розпочалось зближення крайкому КПЧ з українськими комуністами. У 1925 р. делегати КПЧ у складі І.Мондока, О.Бадана, А.Дьезе та Ч.Грушки відвідала Радянську Україну і взяла участь у роботі IX з'їзду КП(б)У [13, с.203]. Наступним етапом зближення стала VII крайова конференція КПЧ (листопад 1926р), після якої кількість комуністичних кадрів, направлених на навчання до Радянської України, значно збільшується [14, с.113].

Період 1925–1927 років у політичній історії Закарпаття ознаменувався послабленням міжпартійної боротьби, своєрідним політичним затишшям. Це було викликано завершенням важкого виборчого періоду (1924 – 1925 роки), підведенням їх підсумків.

В період світової економічної кризи 1929 – 1930 років, яка не оминула Чехословаччину, влада починає здійснювати посилений контроль над діяльністю партій. Особливо це стосувалось КПЧ.

Посилення державного контролю за діяльністю комуністів та їх лідерів в умовах світової економічної кризи, не вплинуло на офіційний курс КПЧ : «Революційний шлях виходу із кризи – повалення влади буржуазії та встановлення диктатури пролетаріату» [1, с. 192]. Значною мірою це було продиктовано тиском з боку Москви. Така позиція не сприяла зростанню чисельності прихильників партії. З іншого боку, вони вміло використовували загострення

соціальних суперечностей у країні, згідно з проголошеними положеннями партії, були зацікавлені у поглибленні суспільної кризи, яка б призвела до «революційної ситуації» в чехословацькій державі [1, с.193]. У цей період відбуваються зміни всередині СДПНР. Проявляється криза всередині політичної організації свідчить загострення суперечностей щодо автономії краю, які набули особливої гостроти ще з 1927 року. Крім того, в ряди партії влилась велика кількість представників чеської національності, що відбивалось на партійній позиції у важливих політичних і національно-культурних моментах [10, с.215]. Така ситуація спричинила вихід з її лав багатьох українських провідників.

Починаючи з середини 30-х років, розпочався етап найбільш сильного організованого спротиву українському національному рухові з боку русофільських партій. Тому проблема пошуку шляхів консолідації українських політичних сил набувала все більшого значення. Саме на середину 30-х років припав час появи на політичній арені ще однієї політичної партії проукраїнського спрямування – Української Селянської партії (УСП). Ідея її створення належить активній учасниці «Просвіти» І.Невицькій [1, с.208].

Однією з істотних відмінностей поряд з іншими партіями було те, що УСП стояла на більш радикальних позиціях. Зокрема, у резолюції її II з'їзду містились вимоги надання повної негайної автономії, а також вимагалось, щоб усі посади на Підкарпатській Русі займали українці, а урядники інших національностей, які поки що залишаються в складі уряду мали скласти іспит з української мови [1, с.211].

Однак, незважаючи на сміливість радикальних положень, партія так і не змогла виробити цілісну політичну програму. Крім того, вона не мала розгалуженої мережі територіальних осередків.

Починаючи з середини 30-х років, відбуваються зміни у ставленні КПЧ до національного питання. Комуністи змінили традиційне для всіх автономних партій програмне положення, що стосувалось автономії краю. У передвиборчій кампанії 1935 р. вони заявляють, що «гасло автономії є тільки знаряддя для обману трудящих, на відрив їх від революційної боротьби за хліб, роботу і свободу» [12, с.251]. Ці гасла можна розглядати як передвиборчий прийом, спробу відмежуватись від решти автономних партій, в умовах мобілізації проугорських автономно-політичних сил. У подальшому комуністи в питаннях автономії вимагають від уряду виконання взятих на себе зобов'язань. Загалом комуністи хоча й знаходились в опозиції до чехословацької влади, але виступали за непорушність кордонів і демократичного устрою держави. Про це заявив на зустрічі з прем'єром М. Годжею лідер закарпатських комуністів О.Борканюк [1, с.205 ; 12, с.256].

У 1938 р. політична ситуація в країні склалася так, що все більшою ставала потреба у об'єднанні всіх проукраїнських партій в єдину політичну силу. Комуністи у питанні єднання всіх проукраїнських політичних сил краю займали конкретну і незмінну позицію. На утворення блоку чи союзу з проукраїнськими силами вони йти не збирались, оскільки вважали їх буржуазно-поміщицькими й клерикальними партіями [1, с.208]. Решта українофільських партій зосередилася навколо Першої Руської (Української) Центральної Народної Ради. 29 жовтня 1938 р., в умовах загострення політичної кризи, був прийнятий декрет про припинення діяльності всіх політичних партій, що діяли на Підкарпатській Русі.

Незважаючи на це, партії продовжували, хоч і не так активно, як і раніше, проводити політичну діяльність. Але, враховуючи їх безпорадність у тогочасних політичних умовах, лише найстійкіші із них утримувалися на політичній арені аж до грудня 1938 р., коли празька влада видала повторне розпорядження про заборону всіх партій [1, с.230].

Упродовж двадцятилітньої історії політичної історії партії краю українського спрямування пройшли декілька етапів розвитку. Безумовно, ці етапи були досить нелегкими для політичних партій українського спрямування, адже партіям довелось діяти в складних для новоствореної держави економічних та суспільно-політичних умовах.

Отже, що всі проукраїнські політичні партії зробили внесок у розвиток політичної історії Закарпаття і, незважаючи на міжпартійні суперечності, діяли в одному культурно-національному напрямі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1.Токар М.Ю. Політичні партії Закарпаття в умовах багатопартійності (1919 – 1939) – Ужгород, 2006. – 380с.

2. Віднянський С. Закарпаття у складі Чехословаччини // Політична історія України ХХ століття у 6-ти томах. – Т5. Українці за межами УРСР (1918-1940). – К., 2003. – 693 с.
3. Болдижар М. Закарпаття між Двома світовими війнами. / Матеріали до історії суспільно-політичних відносин / . – Ужгород, 1993. – 159 с.
4. Barnovský M. Niekoľko poznámok k sranicko-polickej štruktúre na Podkarpatskej Rusi// Cesko=Slovenská Historická Ročenka, 1997 – P. 83-93.
5. Svorc P. Krajinská granica medzi Slovenskem a Podkarpatskou Rusi (1918-1939)// Universum, 2003. – P. 242-339.
6. Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород: Издательство В. Падяка, 2001. – 431с.
7. Pop I. Dejiny Podkarpatské Rusi v datech – Praha, 2005. – P. 534.
8. Магочій П.Р. Формування національної свідомості: Підкарпатська Русь (1848 – 1948) – Ужгород, 1994.
9. Бобраков-Тимошкин А. Проект «Чехословакия». Конфликт идеологий в Первой Чехословацкой республике (1918 – 1938). – М.: Новое Литературное Обозрение, 2008. – 224 с.
10. Вегеш М. М., Кляп М.І, Тарасюк В.Ю., Токар М.Ю Августин Волошин. Життя і помисли президента Карпатської України. – Ужгород, 2005. – 464 с.
11. Малюта О. «Просвіти» і Українська державність (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.) – К., 2008. – 840 с.
12. Нариси історії Закарпаття в 3-х т. – Т II (1918-1945). – Ужгород: Закарпаття, 1995. – 663 с.
13. Ванат І. Нариси Новітньої історії українців Східної Словаччини. Книга перша (1918 – 1938). – Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі, 1979. – 368 с.
14. Нариси історії Закарпатської обласної партійної організації. – Ужгород, 1980. – 320 с.

Пиковская Т.В. НАЦИОНАЛЬНЫЙ ВОПРОС В ПРОГРАММАХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПАРТИЙ ПЕРВОЙ ЧЕХОСЛОВАЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ (1918 – 1938)

Статья посвящена исследованию национального вопроса в программах украинских политических партий Первой Чехословацкой республики. Благодаря пребыванию Закарпаття в составе ЧСР появилась возможность для развития украинского общественно-политического движения. В частности, для создания и деятельности украинских политических партий. Одним из главных пунктов их программ было решения национального вопроса, изучение которого имеет важное значение как для понимания истории ЧСР, так и для изучения украинского национального движения в междувоенный период.

Ключевые слова: Национальный вопрос, украинские политические партии, Первая Чехословацкая республика, языковой вопрос, Подкарпатская Русь, политическая программа, полиэтническое государство, автономия.

Pikovskaya T.V. NATIONAL QUESTIONS IN THE PROGRAMS OF UKRAINIAN POLITICAL PARTIES OF THE FIRST CZECHOSLOVAK REPUBLIC (1918-1938)

The article is devoted to the research of national question in the program of Ukrainian political parties of the First Czechoslovak Republic. Thanks to the fact that Zakarpattya became a part of CSR there was a possibility for development of Ukrainian social-political movement. Particularly, for creation and activity of Ukrainian political parties. One of the main paragraphs of their programs was a solution of national question, studying of which is important both for understanding the history of CSR and for researching Ukrainian national movement in interwar period.

Key words: National question, Ukrainian political parties, language question, Sub Carpathians Rus, political program, multinational state, autonomy

УДК 321.7 (460)

В.Ю. Годлевська

**ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ 1982 РОКУ ТА ПОЧАТОК КОНСОЛІДАЦІЇ
ДЕМОКРАТІЇ В ІСПАНІЇ**

У статті досліджується процес демократичного транзиту в Іспанії на межі встановлення та консолідації демократії. Цей процес збігся з перемогою Іспанської соціалістичної робітничої партії на парламентських виборах, тому автор аналізує основні причини перемоги партії лівого спрямування.